

Hwad Behagas?

Somnia plus vigili quam dormienti nocent

Bellmansällskapets medlemsblad

N:o 3-4 Anno 2017

*Fader Movitz, trakterar ett flertal instrument i Fredmans epistlar.
Handkolorerat tryck av Chiewitz, 1800-talets förra hälft.*

Ordförandeord 2, Höstmöte 22 november 3, Februariföreläsningen 4, Besök från Finland 5, Bellmanslotteriet 7, Höstvers 10, Rousseau i Sverige 12, Septemberevenemang 14, Fredmans testamente på skiva 16, Tullarnas Stockholm 18.

Bellmanvänner runt om i vårt land och ute i världen!

Trots att det är höst och stormiga vindar just nu sliter höstlöven från träden utanför mitt fönster känner jag innerst inne att det nog våras för Carl Michael Bellman. Intresset för vår störste 1700-talsskald ökar och nya medlemmar ansluter hela tiden till vårt sällskap. Samtidigt börjar förberedelserna inför vårt 100-årsjubileum 2019, och jag hoppas att den här positiva känslan ska hålla i framöver.

Vi planerar just nu ett tredagarssymposium om Bellman i vår tid i Stockholm 19–21 september 2019, och om vi får finansiering kanske även en dag om Bellman i Helsingfors den 14 september samma år. Det arrangemanget planerar vi i samarbete med Bellmansällskapet i Finland, som besökte oss i somras.

Jag tycker också att vi har hunnit med väldigt mycket detta år! Flera fina föreläsningsprogram i Börssalen, på Stockholms stadsarkiv och på Valand i Göteborg (vi vill i framtiden gärna göra fler program ute i landet!), en magnifik Bellmankryssning i samarbete med Viking Line (det gör vi om nästa år den 6-7 maj 2018) och flera fina Bellmankonserter med Richard Forsgren och Leo Krepper, Peter Collin, Martin Bagge och andra.

Mats Hayen
Ordförande

BELLMANSSÄLLSKAPET

Ordförande
Mats Hayen
mats.hayen@stockholm.se

Vice ordförande
Carina Burman
Carina.Burman@littvet.uu.se

Sekreterare, webbredaktör
Jennie Nell
jennie.nell@littvet.su.se

Skattmästare
Kristian Gustavson
kristiangustavson@gmail.com

Arkivarie
Olof Holm
olof.holm@huddinge.se

Klubbmästare
Hans-Jacob Bonnier
nisse@bonnier.se

Redaktion Hwad Behagas?
Catharina Grünbaum
catharina.grunbaum@explicare.se

Protokollsekreterare
Jonas Nordin
jonas.nordin@kb.se

Webbmästare
Eva Frykevall
eva@frykevall.com

Övriga ledamöter
Christian Bratt
chr.bratt3a@gmail.com

Bengt Jonshult
embarkeringen@gmail.com

Hans Nilsson
whiskyhasse@gmail.com

Postadress:
Bellmansällskapet
c/o Olof Holm
Terapivägen 16 E
141 56 Huddinge

E-post:
sallskapet@bellman.org

Hemsida:
www.bellman.org

Sällskapets pg:
45 19 50-0

Tröst mot höst med Bellman!

Mats Hayen, Jennie Nell och Olof Holm talar om hösten i Bellmans verkliga och diktade värld.

Skådespelaren **Richard Forsgren** och gitarristen **Leo Krepper** framför visor av Carl Michael Bellman.

Försäljning av böcker, kort och annat trevligt Bellmanskt.

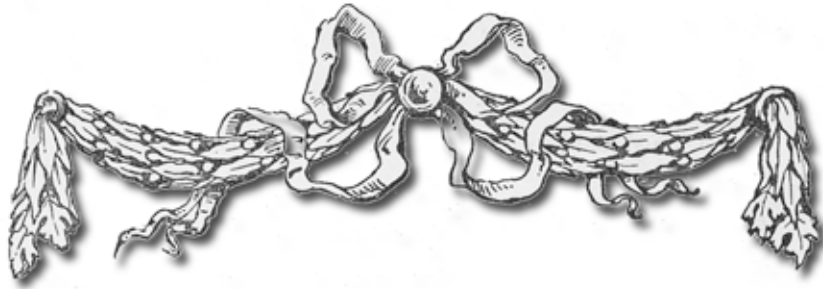
Onsdagen den 22 november kl. 18.00

Stadsbiblioteket, Sveavägen

Reservera en stol: biblioteket.stockholm.se/kalender
eller ring 08-508 309 00.

Ett arrangemang av Bellmansällskapet och Stockholms stadsbibliotek.

FRI ENTRÉ

Välkomna
alla Bellmans vänner

till vår traditionella Bellmanföreläsning till Olof Byströms minne.

Olof Åhlström – Bellmans musikförläggare

Nya rön ändrar bilden av förhållandet mellan diktaren och arrangören av hans musik till Fredmans epistlar och sånger.

Föredrag och musikaliska illustrationer av
musikforskaren **Bernt Malmros** och
sångerskan **Anna Nyhlin**.

Söndagen den **4 februari 2018 kl. 15**

Börshuset, Stora Börssalen

Som vanligt är det fri entré,
som vanligt är det ingång från Källargränd från kl. 14.30.

Och som vanligt inbjuds även släkt och vänner
till medlemmar i Sällskapet.

Systerligt förenta ...

Stockholm visade sig från sin vackraste sida då vi, det finländska Bellmansällskapet, besökte rikets gamla huvudstad sista helgen i augusti. Solen sken, ljumma vindar spelade och svenska Bellmansällskapet tog emot oss med värme och esprit.

Det var ett tag sedan vi gjorde motsvarande utflykt, noga räknat nitton år sedan. Det var skönt att konstatera att Bellmanshuset på Urvädersgränd inte hade förändrats på dessa år. Mats Hayen bjöd oss på en lärd och inspirerande guidning i Bellmansrummen och Par Bricoles lokaler innan det blev dags för lunch i Nobelrummet på Den Gyldene Freden. Vittra samtal fördes över luffarbiffen i en miljö som vi finländare inte är bortskämda med.

Efter lunch tog Olof Holm oss under sina vingars skugga och visade oss runt i Gamla stan: Nummerlotteriets hus, bordeller, Bellmanska boenden... det blev en spännande promenad! Kvällen avrundades med middag på Pelikan, där vi råkade in i en improviserad sångtävling med ett grabbgång som firade svensxa vid bordet bredvid. Tävlingen slutade oavgjort ...

Följande dag inleddes med en uppvaktning vid Bellmans minnessten vid

Jennie Nell, "la secrétaire" i Bellmansällskapet, och Carita Rosenberg-Wolff, ordförande i Bellmansällskapet i Finland, under skygd av välvda stammar.

Klara kyrka varefter vi förflyttade oss till Hagaparken för picknick. Catharina Grünbaum och Jennie Nell i växelspel serverade en språklig och innehållsrik genomgång av "Fjäriln vingad" och

Inte den minsta ordenshemlighet avslöjades när Mats Hayden visade Par Bricoles lokaler på Urvädersgränd.

herrskalet Bratt underhöll och upplyste oss med fakta om Haga. Strålande väder, sång, vin och baguetter gjorde eftermiddagen fullständig. Bellmansällskapet i Finland tackar för den värme och generositet vi mötte – nu ska det inte dröja nitton år innan vi gör följande medlems-

utfärd. För vi har alltid Bellman – och Stockholm i vårt hjärta!

Carita Rosenberg-Wolff, ordförande för Bellmansällskapet i Finland

PS. Den skarpögde läsaren lägger märke till att vi i Finland stavar vårt namn med bara ett s, Bellmansällskapet.

Bellmanlotteriet -en kul-tur-historia

Från Kungliga Nummerlotteriet till Penninglotteriet, Tipstjänst och Svenska spel – Carl Michael Bellman har haft särskild ställning i spelbranschen.

av Göran Wessberg

Vår käre hovpoet har fått låna namn och liv till mycket. För barnen är han alltjämt gubben med alla de fräcka historierna om en tysk, en norsk och en Bellman. Rökarna möter honom fortfarande på de vitbruna askarna med små cigarrer, 70-talets läsare av Folket i Bild/Kulturfront tjuasades eller chockades av en orakad lodis som såg på samhället ur ett underdogperspektiv.

Men vad var egentligen naturligare än att han skulle dyka upp som reklamplare för Penninglotteriet. Där såg man sig lite grann som en arvtagare till Kgl Nummerlotteriet (1773-1844). Man sponsrade till exempel utgivningen av samtliga epistlar 1994. Man hade väl även gärna bidragit till produktionen av boxen med *Fredmans sånger* också men då var det beslutat att man skulle gå ihop med Tipstjänst till Svenska Spel. Egentligen borde det ha varit Tipstjänst som skulle ha stått för fiolerna eftersom det spel som Bellman var sekreterare för inte

var ett lotteri utan ett Lotto.

Vare därmed hur som helst. I början av 70-talet insåg man på Penninglotteriet att man behövde utöka sitt sortiment eftersom konkurrensen började hårdna i spelbranschen. Man lanserade då 1971 ett Kulturlotteri med månatlig dragning. De lotter som såldes i december från och med 1972 pryddes av en stilfull bild av Bellman med sin cittra och kallades då Bellmanslotteriet. Dragningarna televiserades då i TV 1. Detta fortgick till 1978. Året därpå firade Riksidrottsförbundet 75 årsjubileum. Då blev motivet i stället Bellman med en luta och 1979 blev det ett dansmotiv med texten ”Hurra, si Ulla dansar”.

Konkurrensen skärptes ytterligare och den 28 december 1979 var det dags för nyheten kombinerad lottsedel och skraplott. Den kallades från och med nu Bellmanlotten (utan s) och var alltså Sveriges första skraplott. De två första åren var motivet bara en tärning men från 1982

blev det kulturhistoria. Varje månad visades ett föremål från 1700-talet – först instrument, sedan möbler.

År 1984 blev det i stället 1700-tals-teckningar av Sergel, Ehrensvärd, bröderna Martin med flera. I mars 1984 ser vi Bellman i Sergels version och i augusti är det den berömda teckningen med

sångmotiv samt några rader ur respektive dikt. Närläsningen var väl inte alla fälten helt tillfredsställande. På lott nummer 138 i december 1990 ligger en fullt påklädd men erotiskt inbjudande Ulla på en röd soffa med texten "Fäll gardinerna helt sakta" – från "barnbördsepisteln" nr 43 "Värm mer öl och bröd" – något

Bellman vid morgonsupen. Under 1985 presenteras i en modern teckning de tolv viktigaste rollfigurerna i epistlarna med Bellmans karakteristik av bland andra Mollberg, Fredman, Ulla och Movitz.

Det såldes över en miljon Bellmanslotter varje månad så nog spreds Bellmania runt om i de svenska hushållen. Under 1986 blev det i stället Stockholmiana – tolv berömda epistelkrogar återgavs med hjälp av vackra 1700-talsstick som Lökatten, Blå Porten, Gröna Lund och Faggens.

År 1987 byter man spår igen – nu blir det i fyra år en teckning med epistel- eller

missledande får man väl säga. Man hann med 48 av det slaget innan man 1991 i stället gör en vacker anfang med en lättklädd dam och första bokstaven i epistlarna 1–49 följd av inledningsstrofen.

Ibland undrar man dock om konstnären eller de ansvariga på lotteriet verkligen har förstått Bellmans text. Än en gång framställs som ett exempel Ep. 43 som om det vore en kärleksscen. Själva lotterna är dock så anständiga kunderna (mestadels kvinnor i övre medelåldern) kan begära. När man kommer fram till den vackra Ep. 50 blir det dock inte Bellman på lotten utan en uppmaning att

stödja Barncancerfonden.

Sedan blev det bara två epistlar till innan kulturgärningen gick över mer till kulgärning. Lottförsäljningen hade börjat svikta, Tipstjänst använde sig bl. a. av seriefiguren Tuffe Viktor i sin marknadsföring och på Penninglotteriet i Visby såg man sig tvungen att släppa finkulturen på skraplotterna. (I stället gynnade man svenska grafiker på den traditionella penninglotten).

Den 7 januari 1993 dyker det upp en av Owe Junsjö tecknad småknubbig, flinande Bellman med hästsvans som gör de mest konstiga saker. I början blåser han saxofon, snurrar ett äpple, pekar finger, talar i mikrofon eller fjantar sig med en svampkorg. 1993 vill Penninglotteriet stödja Sveriges olympiska kommitté inför de olympiska lekarna i Lillehammer och då får den stackars Bellman ägna sig åt olika idrotter – han åker skridskor,

spelar ishockey, hoppar backe och springer med den olympiska elden och halvsitter slutligen utmattad på prispallen. Sedan fortsätter han med att kasta snöboll, måla påskägg, spela golf och lattja med en jojo.

I slutet av 1994 har tydligen lotteriets fantasi tagit slut – det blir bara en tärning på lottsedeln, och även kunderna har tröttnat. Den 1 juli 1995 är det dragning för sista gången i Bellmanlotteriet. Men då hade ju i alla fall boxen med alla epistlarna och med texter och kommentarer kommit några månader tidigare.

Om man bläddrar igenom pärmarna med alla 247 lotterna får man dock mycket kulturhistoria till del – tyvärr finns de bara att tillgå på Centrum för näringslivsforskning. Men dessa lotter är nu värdefulla samlarobjekt.

Bellman om hösten

Som en liten försmak av programmet på Stadsbiblioteket den 22 november återger vi en av Carl Michael Bellmans höstdikter.

Sommaren är Bellmans årstid. Det är då man dansar på Djurgårdens backar, färdas på Mälaren, spelar käglor, picknickar i det gröna, har mandolinkonserter i månskenet och betraktar fjärilen på Haga.

Höst- och vintervisorna är färre. Visst möter man skildringar av skridskoåkare och hästar med slädar och bjällror, men här finns ingenting av senare diktares karllakarliga glädje över höstprakt och snövindar.

På Heleneberg på Norra Djurgården (Lilla Skuggan) bodde Bellmans nära vän under hans senare år, fru Helena Quiding. Septembordikten till henne från 1791 (vers 1 och 2) är en tidstypisk blandning av pastoralens element – herdefolk, zefiren – och verklighetsakttagelse vid Norra Värtan. Hösten kom uppenbarligen tidigare då än i dag.

Heleneberg den 11 Sept. 1791

Skogen strör sin dimma sorgligt kring den dufna bölja,
Där höstens hvirflar rasa fram;
Ingen Herde orckar mer Herdinnans skugga följa,
Knappt rendeln syns där anckan samm.
Svanorna blyga
Sig inom vassen smyga;
Hjordarna skockas
At af hornet hemåt lockas;
Vallhjonen tralla
At nu hopvalla
Kid ock lamm.

(Rendeln = rännen.)

Senhöst på landsbygden. Paulus van Liender, Holland, 1741–1797.

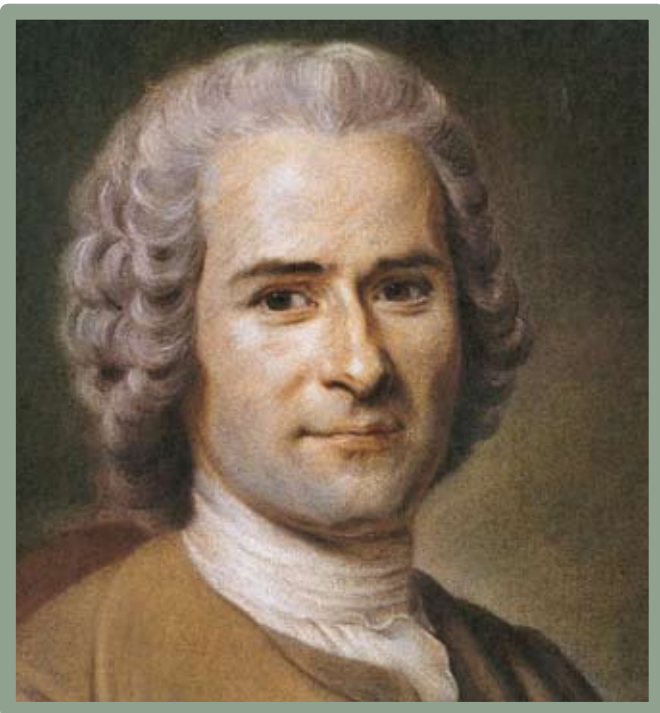
Så med denna parcken, all dess fågring börjar gulna,
Zephiren mer ej blomman rör;
Trädens grenar blottas, luftens klara rymder mulna,
Mer herdens pipa ingen hör.
Fiskarn vid näset
Ren med jullen qväfver gräset;
Båtarna lagas
Ock på stränderna opdragas.
Menskor ock djuren
Ock alla naturen
Liksom dör.

StU XI, Dikter till enskilda IV

Catharina Grünbaum

Vittert möte med Rousseau

Upplysningsfilosofen Jean-Jacques Rousseaus mottagande i det svenska kulturlivet var ämnet för en i lika mån lärd som underhållande oktoberkväll med mycket musik på Valand i Göteborg.

Jean-Jacques Rousseau, kritiker, provokativ samhällsdebattör, företrädare för den känsloladdade estetiken, pedagogen vars *Émile* har givit svallvågor ända in i vår tid – hade han något förhållande till musiken? Och nådde han någonsin fram till Carl Michael Bellman?

Jo, Rousseau skrev inte bara ett *Dictionnaire de musique* – grunden till det

första svenska musiklexikonet av Carl Envallsson 1802 – han skrev också både libretto och musik till den nyskapande operan *Le Devin du village* (ungefär ”By-spåmannen”) 1753, flitigt uppförd, även i Göteborg och på Bollhuset i Stockholm. Den finns till och med i en översättning till svenska (sent 1700-tal eller tidigt 1800-tal) – en upptäckt som fick Rous-

seauforskaren Maria Gullstam att tappa andan när hon föll över det på Musik- och teaterbiblioteket i Stockholm.

En populär opera – nog är det sannolikt att klanger från en sådan skulle dyka upp hos Carl Michael Bellman. Och det gör de också. Epistel 6 har sin melodi från den byfolkets glada dans som avslutar föreställningen. Jennie Nell, som ägnar sig även åt Rousseau, har därtill noterat att Ep. 44, ”Mollberg satt i paulun”, har vissa likheter med en annan av operans melodier. Något för musikforskarna att gå vidare med.

Rousseaus ställning i svenskt kulturliv presenteras i den nyligen utgivna samlingen studier *Kritisk och beundran, Jean-Jacques Rousseau och Sverige 1750–1850* (Ellerströms), med Jennie Nell och Alfred Sjödin som redaktörer och medförfattare (bland flera andra). Det var också ämnet för kvällen den 1 oktober, med föredrag och musik i Valands ståtliga byggnad i Göteborg, i dag ägd av Göta Par Bricole. Jennie Nell, Maria Gullstam, Marianne Molander Beyer, Stefan Ekman och Martin Bagge talade och samtalade på scenen.

Hur lät då Rousseaus musik? Martin Bagge, klädd i sparsmakad mörk 1700-talsdräkt med Bellmanröd väst, sjöng stycken från partituret till *Spåmannen*, ackompanjerad av den mästertlige pianisten Anders Ottosson, biträdande chef vid Göteborgsoperan.

Med ens blev den talrika publiken förflyttad från en konsertsal till en litterär och musikalisk salong. Så här måste det

ha känts när snillen möttes hos en musisk värdinna och inför hänförda vänner uruppförde delar av ett verk som sedan skulle ta världen med storm. I det här fallet handlade det om det unga herdeparet Colin och Colette som trasslat till det för sig genom diverse missförstånd med upprörda känslor som följd; allt ordnas dock upp av byns kloka gubbe, spåmannen. (Martin Bagge tog sig underbart an alla rollerna.) Den intima stämningen bröts när Göta Par Bricoles kör steg upp och avsjöng sin del på scenen, men den återtog när det blev dags för Bellman och fru Lenngren – också flitigt tonsatt.

Vid den efterföljande middagen fortsatte kören sitt sjungande, nu till vinets lov i otaliga visor av Bellman och andra i hans anda, så skönt klingande att även den mest förhärdade nykterist måste ha känt lust att föra glaset till sina läppar.

Tack, Jennie Nell, för att du tagit initiativ till och organiserat detta samarbete mellan forskningsnätverket Jean-Jacques Rousseau och Sverige, Bellmansällskapet, Sällskapet Gustaf III, Anna Maria Lenngrens Sällskap och Sällskapet Göta Par Bricole som stod som värd för arrangemanget.

Catharina Grünbaum

Porträttet av Jean-Jacques Rousseau är utfört av Maurice Quentin de la Tour.

Två väl fyllda Bellmandagar

Helgen den 2–3 september ägnades Carl Michael Bellman på flera spännande sätt. På Stockholms stadsarkiv försiggick evenemanget Bellman och handskrifterna, och samma kväll släpptes Peter Collins skiva med Fredmans testamente vid en konsert på Kristinehavs malmgård. Dagen därpå blev det mera Bellman på Nyckelviksdagen.

Bellman och handskrifterna var temat för eftermiddagen den 2 september på Stockholms stadsarkiv – där jag som är ordförande i Bellmansällskapet har min dagliga arbetsplats. I fokus stod ett antal viktiga handskriftssamlingar från 1700-talet där texter av Carl Michael Bellman och hans samtida finns nedtecknade.

Anders Lissander, Carl Michael Bellmans mecenat, stadsmajoren Samuel Christian Wallen och Mathias Völschow skapade olika slag av uppteckningar av Bellmantexter. Om Lissanders visböcker berättade Peter Lind som skrivit sin doktorsavhandling om *Bacchi Orden*, som ju spelades upp i den Lissanderska salong-

Peter Lind har genomförskat *Bacchi Orden* och de Lissanderska visböckerna.

en på Götgatan i Stockholm på 1760-talet. Genom Lissanders ovärderliga dokumentation får man en bild av de upptåg Bellman iscensatte under en av sina mest kreativa perioder.

Mitt eget föredrag handlade dels om Wallens stora samling 1765–1772 med inte bara Bellmantexter (ca 400) utan även ett stort antal skabrösa och pornografiska visor och andra texter, dels om Völschows samling från 1780-talet och dels om andra handskrifter med Bellmaniana – inte minst det fynd jag själv nyligen gjorde bakom en bokhylla i sällskapet Bellmans Minnes lokaler i Högvaktstflygeln på Stockholms slott: en handskrift innehållande kompletta texter och noter till Fredmans sånger (tryckt 1791), av pappersanalysen att döma skapad i samband med den andra tryckta utgåvan 1814.

Båda föredragen filmades och finns tillgängliga på YouTube: Peter Linds på <https://youtu.be/Wm5eGkGU8sg>, Mats Hayens på <https://youtu.be/wkljhHBz3ow>.

(En utförligare beskrivning av handskrifterna och deras betydelse kommer att läggas in på Bellmansällskapetets hemsida.)

Efter de två föredragen framträdde Peter Collin, Mats Schubert och Göran Eriksson i en konsert där flera av de i dessa visböcker förekommande Bellmantexterna framfördes i nya tonsättningar av Peter Collin.

På resegrammofonen snurrar Peter Collins nysläppta lp *Vivat, klang!*

På kvällen var det Bellmanfest på Kristinehavs malmgård med release för Peter Collins skiva med tonsättningar ur *Fredmans testamente* och invigning av malmgårdens kopia i olja av Peter Krafft d. ä:s klassiska porträtt av Bellman från 1779, om vilket Stina Odlinder Haubo höll ett uppskattat föredrag. Kvällen avslutades med en konsert med trubaduren Bernt Törnblom.

På söndagen den 3 september fortsatte Bellmanhelgen med Nyckelviksdagen där Thord Lindé och Fredmans stråkar framträdde och Mats Hayen föreläste om "Völschow och revolutionen" och Rebecca Lennartsson höll ett föredrag om Ulla Winblad. Ett trevligt evenemang med flera hundra besökare.

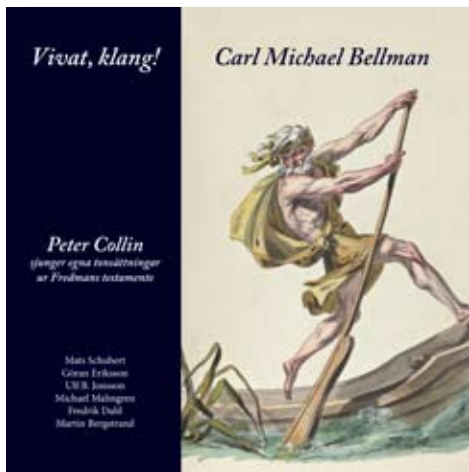
Mats Hayen

Vivat, klang! En kulturgärning av Peter Collin

Peter Collins tonsättningar av texter ur Fredmans testamente finns nu på skiva. Hasse Nilsson har lyssnat på den.

Det är längesedan några Bellmansvisor berikade min bild av Carl Michael i så hög grad som Peter Collin har gjort med sin *Vivat, klang!* Att säga att *Fredmans testamente* varit en okänd del av Bellmans författarskap må vara strunt, men testamentet har i vart fall varit en olyssnad del, tills nu. Ska Bellmans universum fortsätta att expandera så är den ”systerligt förente musiken” själva förut-sättningen. Annars skulle skaldens tankar aldrig nå ända ner till oss på 250 års djup. *Vivat, klang!* levandegör, fördjupar och sätter en guldring kring Bellmantexter vi knappast visste fanns.

Fredmans testamente ställdes samman långt efter Bellmans död då litteraturhistorikern Per Adolf Sondén såg till att publicera en efterskörd av dikter som tycktes vara av Bellmans penna. Sondén sökte äkthet, han granskade texterna litteraturkritiskt, han gick tillbaka till handskrifterna och räddade därvidlag åtskilliga Bellmanstexter för eftervärlden. Även om sentida forskning har reviderat ursprunget i ett antal fall bär de allra

flesta Bellmans stämpel. Slumpen gjorde att Peter Collin fick ögonen på en utgåva av *Fredmans testamente* i en hylla på ett antikvariat. Den lilla boken fick följa med på en semesterresa till indiska Goa. Där och då på ett hotellrum hörde han musiken bakom orden och han tonsatte flera av dikterna.

Peter Collin sjunger med en kraftfull baryton, utan att vara manierat teatralisk eller bombastisk Åkerströmsk lyckas han både gestalta och berätta. Ibland sublimt återhållen, viskande elegant, likt en vändande V8 på tomgång, ibland frisläppt likt en färgglad tromb. Det är Peter Collins röst och Bellmans ord som bär tolkningarna. Ackompanjemangent är spar-

smakat och ytterst kompetent. Förutom Collin på egen gitarr spelar Mats Schubert, känd från Bo Kaspers Orkester, klaviatur och fiolen skruvas av välkände Göran Eriksson från J.P Nyströms. Det låter lite Trio CMB över det hela även om musiken inte tar lika mycket plats.

Några av visorna träffar rakt i hjärtat som ”Charon, din färja den kom ej för sent”, som är en elegi skriven vid Anna Charlotta Schröderheims död i januari 1791. Här möter vi en sörjande Bellman, vi möter människan bakom skalden. Bellmans diktjag är ju som bekant ofta förklätt och människan Bellman skymtar bara glimtvis fram. Jag tycker mig också höra Bellman själv i visor som ”Hvar skall jag födan taga” och ”Ack mitt hus är tomt och öde”. Bäst blir det när Collins röst går ner i de mörka källarvalven, där drinkarens utsatthet och allas vår ofrånkomliga dödsdom läggs framför oss som ett blödande poetiskt requiem. ”Det spädaste ögat knappt skådar sin dag” är så kusligt gripande att den gör ont.

Ska jag hitta något att invända mot – mest för att min hyllningssång ska klinga mer nyanserad – så är det i så fall melodiken. Den bär inte 1700-talets prägel,

och hur skulle den kunna göra det? Det märks att Peter Collin är en sentida kompositör med sina rötter i en modernare vistradition. Melodierna är genomgående vackra, men de blir kanske något enahanda och saknar den spännvidd vi älskar hos Bellman.

Det är min varma förhoppning att Peter Collin ska fortsätta att levandegöra de okända Bellmanska mästerverken, de visor och epistlar som aldrig sjungs, de betagande psalmerna, kupletterna i ordensparodierna och mycket mycket mer. *Vivat klang!* ger minst sagt mersmak. – Tack! Fem suppar broder Collin!

Vivat, klang! kan beställas på nätet som vinylskiva (Ladybird/Naxos 2017), laddas ner på Itunes och även avlyssnas på Spotify.

Hasse Nilsson

Anna Charlotta Schröderheim, f. Stapelmohr, tillbedd och ömt begråten av Bellman. Målning av Per Krafft d.ä, 1770-talet. (Nationalmuseum.)

Från visitörernas värld

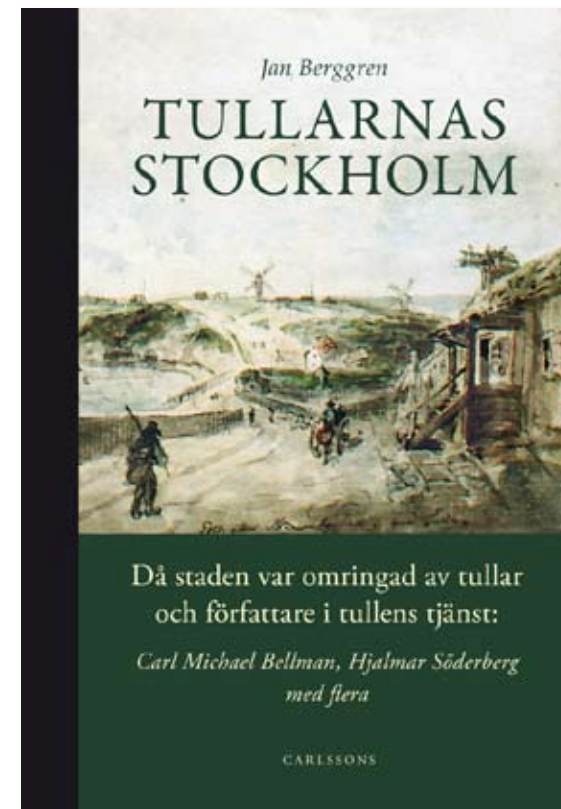
Jan Berggren
Tullarnas Stockholm
Carlssons. 174 s. ill.

Carl Michael Bellmans koppling till tullverksamhet är välkänd. Sålunda tillbragte han fem år i Generaltulldirektionen vid Skeppsbron utan att synbarligen förta sig. Men så var lönen också mycket blygsam. I själva verket kunde Bellman rimligen ägna en hel del arbetstid åt sin diktning – och de där åren var kreativa för hans del. Många gestalter som han gjort odödliga hämtade han sålunda bland mer eller mindre utslagna personer i tullverkets tjänst – en miljö som karaktäriserats som ”indränkt i brännvin”.

Särskilt gällde detta *Bacchi Orden* som lär innehålla ett fyrtiotal namngivna mer eller mindre alkoholiserade personer. Fyra av dem hade eller hade haft tjänst i tullen nämligen Petter Magnus Appelstube, Anders Agrell, Pehr Lundbeck och Carl Hasselgren. Alla tjänstgjorde ute i landsorten och Bellman lärde känna dem genom att deras misslyckade handel och tvivelaktiga vandelpapperades in till direktionen där han satt. Även vissa avsigkomna individer i *Fredmans sånger* är hämtade av Bellman ur dessa källor.

Om detta och mycket annat kan man med fördel läsa i en nyutgiven – väl och genomtänkt illustrerad – bok av *Jan Berggren*. Den ägnas litterära tulltjänstemän, och förutom Carl Michael Bellman möter läsaren snabbskisser över Elias Sehlstedt, Hjalmar Söderberg och sex andra författare, numera mestadels glömda. Till en del utgör boken en nyredigering av ”Tullsnok – öppna bommen! Carl Michael Bellman och Tullen” som kom 2003 och sedan länge är slutsåld. Betoning har nu lagts på skaldens diktning om och kring Stockholms tullmiljöer och deras tjänstemän.

På Bellmans tid fanns det både utrikes- och inrikestullar. De senare kan väl ses som ett slags lokalt uttagen moms och byggde på att städerna i princip hade monopol på all handel. Dessa tullar uttogs vid städernas infarter, vilket förutsatte murar eller i alla fall inhägnader mot omvärlden. Systemet avskaffades i början av 1800-talet, men i huvudstaden speglas det fortfarande i namn som Norrtull, Skanstull eller Roslagstull. Både vid Norrtull och på Långholmen finns förresten de gamla tullhusen bevarade.

Författaren Jan Berggren är historiker, förutvarande arkivchef i Tullverket och dessutom chef för Tullmuseum. Han har sålunda rejält med tullkunskap i bagaget och besitter dessutom en flyhänt penna. Det betyder att en del inte alldeles lättbegripliga tullbegrepp får sin förklaring. Exempelvis var ”visitörer” eller ”besökare” tullbevakare av lägre grad. Ulla Winblads fästman Norström uppbar titeln ”sjötullsbesökare”. Att de inte var så populära bland allmänheten framgår exempelvis i Fredmans epistel nr 53, ”Angäen-

de slagmålet nedanför Danto-bommen”. Några kroggäster ser där en visitör smyga utanför, rusar ut och låter honom få en behandling som nära nog tar livet av stackarn. Detta är bara en av många inblickar i den dåtida stockholmska tullvärlden som Berggren bjuder på.

In summa: för dem som är nyfikna på varifrån Bellman hämtade en del av sina besjungna gestalter och miljöer gives här mycken och annorlunda information.

Bo G Hall

Nästa Bellmansstudier snart här!

Bellmansstudier 25 kommer att sändas ut till jul-nyår. Den innehåller uppsatser av *James Massengale, Lars Lönnroth, Johan Stenström, Jennie Nell, Stefan Ekman* och *Mats Hayen*.

Se till att du har betalat din medlemsavgift för 2017 så kommer boken i brevlådan!

Hvad Behagas?, Bellmansällskapets medlemsblad, utkommer med 4 nummer om året.

Ansvarig utgivare: Mats Hayen. Redaktör: Catharina Grünbaum
Form: Tommy Grünbaum. Tryck: Henrix. ISSN 1104-4683.